

ความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือนไทย

Inequality of Thai Households in Food and Beverages Expenditure

รัชพันธุ์ เขยจิตร*

บทคัดย่อ

การศึกษาความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือนไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือน และ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2554 การศึกษานี้ใช้การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จินี (Gini coefficient) เพื่อแสดงถึงระดับของความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือนไทย และใช้การประมาณค่าโดยใช้ Quantile Regression Analysis เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือน โดยจำแนกออกเป็นสองแบบจำลอง คือ แบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือนใน ปี พ.ศ. 2543 และแบบจำลองในปี พ.ศ. 2554 ผลการศึกษาพบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือนในประเทศไทยนั้นมีแนวโน้มลดลง ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ พบว่า ปัจจัยด้านเขตที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ประจำเฉลี่ย สาขาการผลิตหรืออาชีพหลักของครัวเรือน จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ประจำ และ ภาคที่อยู่อาศัย สามารถอธิบายความผันแปรของ ค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งแบบจำลองในปี พ.ศ. 2543 และ 2554

คำสำคัญ : ความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือน

* Ph.D. (Demography) Mahidol University (2002), ปัจจุบันเป็น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำนักเศรษฐศาสตร์ และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

The study of the Inequality of Thai households in food and beverages expenditure had two objectives: to explain the inequality of Thai households in food and beverages expenditures and to find out the factors influencing on Thai households in food and beverages expenditure in 2000 and 2011. This study employed the Gini Co-efficient Statistic to indicate an inequality of Thai households in food and beverages expenditure and also employed the Quantile Regression Analysis to study the factors influencing Thai households in food and beverages in both 2000 and 2011. Results showed that an inequality of Thai households in food and beverages expenditure had been reduced except Bangkok which had an upward trend. Furthermore, Area of residence, number of household members, household average income, household main occupation, number of household earner and region of residence were the factors that significantly influenced the variation of Thai household in food and beverages both in 2000 and 2011.

Keywords: Inequality of Thai Households in Food and Beverages Expenditure

บทนำ

แม้ว่าประเทศไทยจะมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านอาหารและมีความพอเพียงด้านอาหารอยู่ก็ตาม แต่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO อ้างใน นนทกานต์ จันทร์อ่อน (2557) พบว่า ประชาชนชาวไทยส่วนหนึ่งยังจัดอยู่ในกลุ่มผู้ออดอยาก หรืออยู่ในภาวะทุพโภชนาการ อีกทั้งประเทศไทยยังคงมีความเสี่ยงในเรื่องความมั่นคงทางอาหารในหลายประเด็น เช่น ฐานทรัพยากรธรรมชาติของไทยเสื่อมโทรม ต้นทุนการผลิตภาคการเกษตรมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การสูญเสียพื้นที่ทางการเกษตร แรงงานในภาคการเกษตรลดน้อยลงและมีอายุเฉลี่ยสูงขึ้น เป็นต้น รัฐบาลไทยจึงให้ความสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศเป็นอย่างมาก โดยกำหนดนโยบายตลอดจนยุทธศาสตร์และแผนงานในการบริหารจัดการด้านอาหารของประเทศไว้ทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ในยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน และยังให้มีจัดทำกรอบยุทธศาสตร์ด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทยภายใต้พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 (พชัน อินทรลักษณ์. 2555) ซึ่งกลยุทธ์หนึ่งในยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศ คือ การส่งเสริมการเข้าถึงอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน ซึ่งการเข้าถึงอาหารของประชาชนนั้นพิจารณาจากความสามารถของครัวเรือนหรือชุมชนในการได้มา

ซึ่งอาหารทั้งที่ผลิตขึ้นเองภายในครัวเรือนหรือชุมชนหรือซื้อหามาได้จากตลาด (อภิชาติ พงษ์ศรีหุดุชชัย และคณะ. 2554). อย่างไรก็ตามความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของครัวเรือนย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงอาหารของครัวเรือนในการได้มาซึ่งอาหารจากการมีระบบตลาด ครัวเรือนจำป็นจะต้องมีรายได้ที่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารเพื่อการบริโภคสำหรับครัวเรือน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของครัวเรือนย่อมส่งผลต่อการเข้าถึงอาหาร ความพอเพียงของอาหารและความมั่นคงของอาหารของครัวเรือน

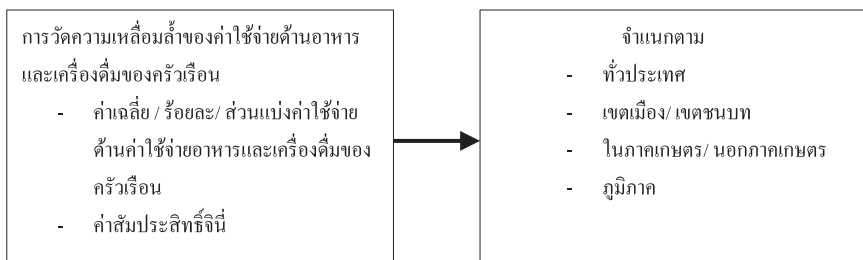
จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคืมของครัวเรือนและปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคืมของครัวเรือนไทย ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษานำไปสู่อข้อเสนอแนะในการกำหนดแนวทาง มาตรการ หรือ นโยบายต่างๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านอาหารและเครื่องคืมของครัวเรือนไทยและเพื่อเป็นการส่งเสริมการเข้าถึงอาหาร ความพอเพียงของอาหารและความมั่นคงของอาหารของครัวเรือน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคืมของครัวเรือนไทย ในปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2554
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคืมของครัวเรือนไทย ในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2554

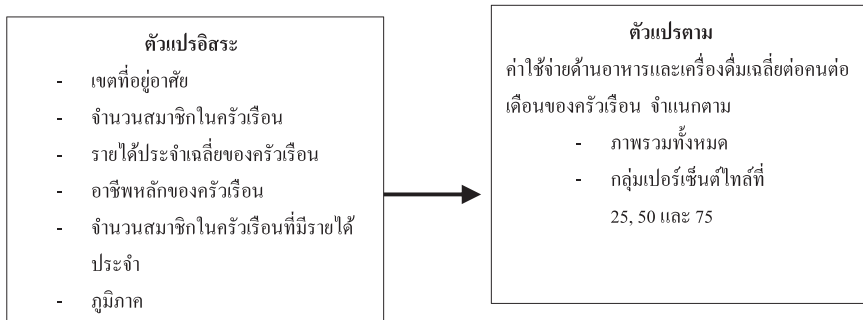
กรอบแนวคิด

การศึกษานี้ ประกอบด้วย 2 กรอบแนวคิด โดยกรอบแนวคิดแรกแสดงถึงการศึกษารวมในส่วนของความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคืมของครัวเรือนไทย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาด้านความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคืมของครัวเรือน

ส่วนกรอบแนวคิดที่สองแสดงถึงการศึกษาในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือนไทย ดังปรากฏในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือน

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในประเทศไทย

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ในปัจจุบันยังไม่มียานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่พิจารณาความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือนในประเทศไทย งานวิจัยเกือบทั้งหมดวัดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของครัวเรือนจากค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค หรือ ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini co-efficient) ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสองด้านคือ ด้านรายได้และค่าใช้จ่าย ด้านรายได้พิจารณาจาก 1) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน หรือ 2) รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของครัวเรือน ด้านค่าใช้จ่ายพิจารณาจาก 1) ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน หรือ 2) ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของครัวเรือน ผลการศึกษาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใน ปี พ.ศ. 2554 พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2531- 2552 การกระจายรายได้ของประเทศดีขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ค่าสัมประสิทธิ์จีนิด้านรายได้อยู่ระหว่าง 0.48-0.54 โดยในปี พ.ศ. 2552 ค่าสัมประสิทธิ์จีนิมีค่าเท่ากับ 0.485 โดยกลุ่มคนที่รวยที่สุด (ร้อยละ 10) ซึ่งถือครองรายได้สูงถึงร้อยละ 38.41 ขณะที่กลุ่มคนที่จนที่สุด (ร้อยละ 10) ถือครองรายได้เพียงร้อยละ 1.69 ของรายได้ทั้งหมดเท่านั้น สำหรับความเหลื่อมล้ำทางด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่และมาตรฐานการครองชีพของครัวเรือน โดยในช่วงปี

พ.ศ. 2531-2553 ค่าสัมประสิทธิ์จินีด้านรายจ่ายมีค่าอยู่ระหว่าง 0.39-0.45 ซึ่งต่ำกว่าด้านรายได้ สะท้อนให้เห็นว่า คริวเรือนนั้นมีความแตกต่างกันในด้านรายได้มากกว่าด้านรายจ่าย เพื่อการอุปโภคบริโภค โดยในปี พ.ศ. 2553 ค่าสัมประสิทธิ์จินีด้านรายจ่ายมีค่าเท่ากับ 0.394 ซึ่งแสดงว่าความเหลื่อมล้ำด้านชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนนั้นดีขึ้นเล็กน้อย

ในขณะที่อานันท์ชนก สกนชวรัตน์ (2558) พบว่าศึกษาสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของไทยในภาพรวมดีขึ้นเช่นกัน แต่ประเทศไทยยังคงมีความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้อยู่ในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียน โดยค่าสัมประสิทธิ์จินีของไทย ลดลงจาก 0.514 ในปี พ.ศ. 2548 เป็น 0.465 ในปี พ.ศ. 2556 นอกจากนั้นยังพบว่า ในปี พ.ศ. 2556 กรุงเทพมหานครเป็นภูมิภาคที่มีความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้สูงที่สุด จากที่เคยมีความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ต่ำที่สุดในปี พ.ศ. 2531 และ 2541 ในขณะที่รายได้ยังคงกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มคนที่รวยที่สุด (ร้อยละ 10) ซึ่งถือครองรายได้สูงถึงร้อยละ 36.8 ในขณะที่กลุ่มคนที่จนที่สุด (ร้อยละ 10) ถือครองรายได้เพียงร้อยละ 1.1 เท่านั้น

นอกจากนั้น พงษ์ธร วราชัย (2558) ได้ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางรายได้และความจำเป็นเชิงจิตทางเศรษฐกิจของไทย ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531-2556 พบว่าในช่วงระยะเวลาที่ศึกษาสถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้นแต่กลับพบว่าสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้นั้นกลับแย่ลง ความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรที่รวยที่สุดและที่จนที่สุดมีสูงถึง 34.9 เท่าในปี พ.ศ. 2556 ในขณะที่ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคทางรายได้ที่ผ่านมาเคลื่อนไหวอยู่ในช่วงแคบๆ ระหว่าง 0.44-0.55 มาโดยตลอด โดยกรุงเทพมหานครเป็นภูมิภาคที่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูงที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ และยังพบว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ยังคงเป็นปัญหาในเขตชนบทมาโดยตลอด

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. วิธีการศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่แรกซึ่งต้องการศึกษาความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มนคริวเรือน ในปี พ.ศ. 2543 และ 2554 เพื่อให้ผลการศึกษาคอบคลุมระยะเวลา 12 ปี ซึ่งยาวนานเพียงพอที่สามารถแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มนคริวเรือนที่เกิดขึ้น โดยเริ่มต้นศึกษาใน ปี พ.ศ. 2543 เพื่อมิให้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 การศึกษานี้ใช้การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จินี (Gini coefficient) เพื่อแสดง

ถึงระดับของความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารของครัวเรือนในช่วงระยะเวลาที่ศึกษา ทั้งนี้ในการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์นี้ต้องทำการจำแนกครัวเรือนออกตามกลุ่ม Quintiles จำนวน 5 กลุ่ม (ร้อยละ 20 ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด) เพื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายอาหารเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของครัวเรือนเฉลี่ยในแต่ละกลุ่ม

2. วิธีการศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่สองซึ่งต้องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2543 และ 2554 การศึกษานี้ใช้การประมาณค่าโดยใช้ Quartile Regression Analysis เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือนทั้ง 5 กลุ่ม Quintiles โดยจำแนกออกเป็นสองแบบจำลอง คือ แบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2543 และแบบจำลองในปี พ.ศ. 2554

ผลการศึกษาหรือผลการวิจัยในเรื่องความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือน

ผลการศึกษาในส่วนแรกจะเป็นการพรรณนาถึง ค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วเฉลี่ยของครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2554 โดยตารางที่ 1 พบว่า ในภาพรวมของประเทศ ครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วเฉลี่ยเท่ากับ 2,218 บาทต่อคนต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2543 คิดเป็นร้อยละ 44.97 ของค่าใช้จ่ายอุปโภคและบริโภคของครัวเรือน ส่วนในปี พ.ศ. 2554 ค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือนเพิ่มขึ้นเป็น 3,742 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.86 ของค่าใช้จ่ายอุปโภคและบริโภคของครัวเรือน เมื่อจำแนกครัวเรือนออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละเท่าๆ กัน พบว่า ในปี พ.ศ. 2543 ครัวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 1 ครัวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 1 มีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายและเครื่องคั่วคิดเป็นเพียงร้อยละ 7.59 เท่านั้น ในขณะที่ ครัวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 5 มีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.28 ของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วทั้งหมดในปี 2543

สำหรับในปี พ.ศ. 2554 ครัวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 1 มีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายและเครื่องคั่วคิดเป็นร้อยละ 9.27 ในขณะที่ ครัวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 5 มีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 36.30 ในปี พ.ศ. 2554 จากข้อมูลในตารางที่ 1 พบว่า ครัวเรือนมีความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่ว อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 5 นั้นลดลง ในขณะที่ส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือนในกลุ่ม Quintiles

ที่ 1, 2 3 นั้นเพิ่มขึ้นแสดงว่า ความเหลื่อมล้ำด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือน มีแนวโน้มลดลง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนทั่วประเทศ (บาทต่อคนต่อเดือน)

ปี พ.ศ.	ปี พ.ศ. 2543			ปี พ.ศ. 2554		
	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²
Q1	1,029	44.61	7.59	1,420	43.84	9.27
Q2	1,539	46.65	12.33	2,307	46.40	13.88
Q3	1,964	45.88	16.82	3,146	46.92	17.70
Q4	2,536	44.26	22.98	4,301	46.56	22.85
Q5	4,027	43.45	40.28	7,533	45.56	36.30
เฉลี่ย	2,218	44.97	100.00	3,742	45.86	100.00

ที่มา: ข้อมูลดิบจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน ปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2554
 หมายเหตุ¹ คือ ร้อยละของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วต่อค่าใช้จ่ายบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน
 หมายเหตุ² คือ ร้อยละของส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วจําแนกตามกลุ่ม Quintiles

เมื่อจําแนกครัวเรือนออกตามเขตที่อยู่อาศัย พบว่า ปี พ.ศ. 2543 ครัวเรือนในเขตเมืองมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วเฉลี่ยเท่ากับ 2,412 บาทต่อคนต่อเดือน สูงกว่าครัวเรือนในเขตชนบทที่มีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วเฉลี่ยเท่ากับ 1,915 บาทต่อคนต่อเดือน ส่วนในปี พ.ศ. 2554 ครัวเรือนในเขตเมืองยังคงมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วเฉลี่ยสูงกว่าในเขตชนบท โดยครัวเรือนในเขตเมืองมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วเฉลี่ยเท่ากับ 4,666 บาทต่อคนต่อเดือน ซึ่งสูงกว่าครัวเรือนในเขตชนบทที่มีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วเฉลี่ยเท่ากับ 3,193 บาทต่อคนต่อเดือน นอกจากนี้ยังพบว่า ครัวเรือนในเขตเมืองที่อยู่ในกลุ่ม Quintiles ที่ 5 มีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 38.99 และ 36.06 ของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วทั้งหมดในปี พ.ศ. 2543 และ 2554 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนในเขตเมืองเช่นกันแต่อยู่ในกลุ่ม Quintiles ที่ 1 มีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วต่ำที่สุดเพียงร้อยละ 7.77 และ 9.13 ของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วทั้งหมดในปี พ.ศ. 2543 และ 2554 ตามลำดับ แนวโน้มความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือนทั้งในเขตเมืองมีแนวโน้มลดลง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนจำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย
(บาทต่อคนต่อเดือน)

ปี พ.ศ.	ปี พ.ศ. 2543			ปี พ.ศ. 2554		
	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²
Q1	1,101	41.37	7.77	1,813	38.10	9.13
Q2	1,689	44.04	12.81	2,989	42.10	14.00
Q3	2,154	43.56	17.22	4,017	42.94	17.86
Q4	2,766	42.27	23.20	5,410	43.88	22.94
Q5	4,350	42.03	38.99	9,095	43.64	36.06
เฉลี่ย	2,412	42.66	100.00	4,666	42.13	100.00
เขตชนบท	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²
Q1	961	48.21	8.10	1,294	45.24	10.04
Q2	1,372	48.93	12.88	2,056	47.83	14.33
Q3	1,710	48.99	17.13	2,735	49.12	17.88
Q4	2,160	48.63	22.95	3,663	49.38	22.57
Q5	3,367	48.26	38.93	6,214	49.77	35.18
เฉลี่ย	1,915	48.60	100.00	3,193	48.07	100.00

ที่มา : ข้อมูลดิบจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน ปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2554
 หมายเหตุ ¹ คือ ร้อยละของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมต่อค่าใช้จ่ายบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน
 หมายเหตุ ² คือ ร้อยละของส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมจำแนกตามกลุ่ม Quintiles

เมื่อจำแนกครัวเรือนออกตามสาขาการผลิต ผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 3 พบว่า ในปี พ.ศ. 2543 ครัวเรือนในภาคเกษตรมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมเฉลี่ยเท่ากับ 1,779 บาทต่อคนต่อเดือน เพิ่มขึ้นเป็น 2,696 บาทต่อคนต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2554 ในขณะที่ ครัวเรือนนอกภาคเกษตรมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมโดยเฉลี่ยสูงกว่าครัวเรือนในภาคเกษตร โดยในปี พ.ศ. 2543 ครัวเรือนนอกภาคเกษตรมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมเฉลี่ยเท่ากับ 2,324 บาทต่อคนต่อเดือน และเพิ่มขึ้นเป็น 4,038 บาทต่อคนต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2554 ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมนั้นมีบทบาทสำคัญในค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนในภาคเกษตรมากกว่าครัวเรือนนอกภาคเกษตร และยังพบว่า ครัวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 5 มีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมมากที่สุด ส่วนครัวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 1 นั้นมีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมต่ำที่สุด อย่างไรก็ตามความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคัมสำหรับครัวเรือนทั้งสองประเภทกลับมีแนวโน้มลดลง

ตารางที่ 3 ค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน จำแนกสาขาการผลิต (บาทต่อคนต่อเดือน)

ปี พ.ศ.	ปี พ.ศ. 2543			ปี พ.ศ. 2554		
	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²
ในภาคเกษตร						
Q1	930	49.56	9.37	1,263	46.65	10.45
Q2	1,318	49.67	14.00	1,887	50.74	14.81
Q3	1,623	50.53	17.90	2,411	51.97	18.25
Q4	2,002	50.22	22.84	3,079	52.77	22.53
Q5	3,019	50.61	35.90	4,839	53.18	33.96
เฉลี่ย	1,779	50.12	100.00	2,696	51.06	100.00
นอกภาคเกษตร						
Q1	1,067	42.95	7.42	1,499	42.00	9.18
Q2	1,617	45.21	12.44	2,511	44.08	13.91
Q3	2,087	44.52	17.07	3,447	45.09	17.80
Q4	2,665	43.22	23.20	4,683	45.78	22.94
Q5	4,202	42.78	39.87	8,051	44.95	36.17
เฉลี่ย	2,324	43.74	100.00	4,038	44.38	100.00

ที่มา : ข้อมูลดิบจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน ปี พ.ศ. 2543 และ 2554

หมายเหตุ¹ คือ ร้อยละของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มต่อค่าใช้จ่ายบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน

หมายเหตุ² คือ ร้อยละของส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มจำแนกตามกลุ่ม Quintiles

เมื่อจำแนกครัวเรือนออกตามภาคที่อยู่อาศัยเพื่อพิจารณาความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มระหว่างภูมิภาค ผลการศึกษาซึ่งปรากฏในตารางที่ 4 พบว่า ในปี พ.ศ. 2543 ครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มเฉลี่ยสูงที่สุด เท่ากับ 2,706 บาทต่อคนต่อเดือน รองลงมาได้แก่ครัวเรือนในภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มเท่ากับ 2,473 2,337 2,124 และ 2,009 บาทต่อคนต่อเดือน ตามลำดับ ส่วนในปี พ.ศ. 2554 ครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร ก็ยังคงมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มสูงที่สุด เท่ากับ 6,246 บาทต่อคนต่อเดือน รองลงมาคือ ครัวเรือนในภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มเท่ากับ 4,145 3,869 3,212 และ 3,064 บาท

ต่อคนต่อเดือน ตามลำดับ นอกจากนี้ตารางที่ 4 ยังแสดงให้เห็นว่า คริวเรือนในเขต กรุงเทพมหานคร นั้นมีร้อยละของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มน้อยกว่าค่าใช้จ่ายอุปโภค บริโภคทั้งหมดของคริวเรือนในสัดส่วนที่ต่ำที่สุดประมาณไม่เกินร้อยละ 43 ในขณะที่ ร้อยละของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มน้อยกว่าค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคทั้งหมดของ คริวเรือนในสัดส่วนที่สูงกว่าร้อยละ 45 ในทุกภูมิภาคสำหรับปี พ.ศ. 2554

เมื่อพิจารณาส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มจำแนกตามกลุ่ม Quintiles ทั้ง 5 กลุ่ม พบว่า ทุกภูมิภาค คริวเรือนที่ตกอยู่ในกลุ่ม Quintiles ที่ 5 นั้นครองส่วนแบ่งค่าใช้จ่าย อาหารและเครื่องดื่มมากที่สุดมากกว่าร้อยละ 30 ของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มทั้งหมด ในขณะที่คริวเรือนที่ตกอยู่ในกลุ่ม Quintiles ที่ 1 ของทุกภูมิภาคนั้นกลับครองส่วนแบ่งค่าใช้จ่าย อาหารและเครื่องดื่มน้อยที่สุดไม่ถึงร้อยละ 10 ของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มทั้งหมด ทั้งในปี พ.ศ. 2543 และ 2554 แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและ เครื่องดื่มของคริวเรือนที่ตกอยู่ในกลุ่ม Quintiles ที่แตกต่างกัน คริวเรือนที่อยู่ในกลุ่มยากจน ครองส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มน้อยในขณะที่คริวเรือนที่ร่ำรวยครองส่วน แบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มในสัดส่วนที่มากกว่า อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาส่วนแบ่ง ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มของคริวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 1, 2 และ 3 ในภูมิภาคต่างๆ ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ในช่วงปี พ.ศ. 2543 และ 2554 พบว่า ส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายด้านอาหารและ เครื่องดื่มของคริวเรือนในทั้งสามกลุ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายด้าน อาหารและเครื่องดื่มของคริวเรือนในกลุ่ม Quintiles ที่ 5 ของทุกภูมิภาค ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ในช่วงปี พ.ศ. 2543 และ 2554 กลับมีแนวโน้มลดลง แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มความเหลื่อมล้ำ ระหว่างคริวเรือนในแต่ละภูมิภาคนั้นกลับมีแนวโน้มลดลง ยกเว้นกรุงเทพมหานครที่ แนวโน้มความเหลื่อมล้ำระหว่างคริวเรือนของกรุงเทพมหานครอาจเพิ่มขึ้น สวนทางกับ ภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ (พิจารณาได้จากสัมประสิทธิ์จีไนในตารางที่ 5)

เมื่อพิจารณาความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของคริวเรือน ระหว่างปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2554 ด้วยค่าสัมประสิทธิ์จีไนในตารางที่ 5 พบว่า ในภาพรวม ของประเทศแนวโน้มความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มนั้นลดลง โดย ค่าสัมประสิทธิ์จีไนลดลงจาก 0.3041 ในปี พ.ศ. 2543 เป็น 0.2521 ในปี พ.ศ. 2554 คริวเรือน ในเขตเมืองมีความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายด้านอาหารมากกว่าคริวเรือนในเขตชนบท คริวเรือน ในภาคเกษตรมีความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มน้อยกว่าคริวเรือน นอกภาคเกษตร เมื่อพิจารณาตามภูมิภาคที่คริวเรือนตั้งอยู่พบว่า คริวเรือนในกรุงเทพมหานคร นั้นต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มเพิ่มขึ้นเพราะ

ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นจาก 0.2713 เป็น 0.2881 ในช่วงปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2554 ตามลำดับ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 4 ค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องเค็มเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน จำแนกตามภูมิภาค (บาทต่อคนต่อเดือน)

กทม.	ปี พ.ศ. 2543			ปี พ.ศ. 2554		
	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²
Q1	1,374	40.23	8.69	2,711	41.83	6.71
Q5	4,737	40.77	37.61	11,773	40.01	37.64
เฉลี่ย	2,706	42.44	100.00	6,246	42.84	100.00
ภาคกลาง	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²
Q1	1,101	41.51	7.93	1,643	40.48	9.43
Q5	4,190	43.97	38.17	7,910	47.51	35.89
เฉลี่ย	2,337	43.29	100.00	4,145	45.32	100.00
ภาคเหนือ	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²
Q1	994	49.19	8.13	1,246	44.87	9.90
Q5	3,572	43.99	39.91	6,110	44.03	35.55
เฉลี่ย	2,009	47.15	100.00	3,064	45.83	100.00
ภาคอีสาน	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²
Q1	998	48.78	8.02	1,288	44.21	9.40
Q5	3,901	44.13	39.94	6,410	46.53	36.73
เฉลี่ย	2,124	47.88	100.00	3,212	47.11	100.00
ภาคใต้	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย	ร้อยละ ¹	ส่วนแบ่ง ²
Q1	1,171	43.05	8.18	1,583	44.14	9.47
Q5	4,357	44.09	37.79	7,297	46.27	35.24
เฉลี่ย	2,473	44.44	100.00	3,869	45.91	100.00

ที่มา : ข้อมูลดิบจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน ปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2554
 หมายถึง¹ คือ ร้อยละของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องเค็มต่อค่าใช้จ่ายบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน
 หมายถึง² คือ ร้อยละของส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องเค็มจำแนกตามกลุ่ม Quintiles

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์จิ้นด้านอาหารและเครื่องดืม

ปี พ.ศ.	ค่าสัมประสิทธิ์จิ้นด้านอาหารและเครื่องดืม	
	2543	2554
ทั่วประเทศ	0.3041	0.2521
เขตเมือง	0.2913	0.2512
เขตชนบท	0.2869	0.2340
ในภาคเกษตร	0.2476	0.2189
นอกภาคเกษตร	0.3026	0.2519
กทม.	0.2713	0.2881
ภาคกลาง	0.2824	0.2469
ภาคเหนือ	0.2930	0.2382
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0.2961	0.2545
ภาคใต้	0.2761	0.2425

ที่มา : จากการคำนวณของผู้วิจัย

คั้งนั้นครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครจึงต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดืมมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนในส่วนภูมิภาคในปีเดียวกันนั้น เนื่องจากมีค่าสัมประสิทธิ์จิ้นสูงสุด ถึง 0.2881 ในขณะที่ครัวเรือนในภาคเหนือประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดืมน้อยที่สุดในปี พ.ศ. 2554 เนื่องจากมีค่าสัมประสิทธิ์จิ้นต่ำที่สุดเพียง 0.2382 เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศอย่างไรก็ตามผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดืมของครัวเรือนในประเทศไทยนั้นมีแนวโน้มลดลงในทุกเขตที่อยู่อาศัย สาขาการผลิต และในระดับภูมิภาค ยกเว้นกรุงเทพมหานคร เพียงภูมิภาคเดียวที่ความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดืมกับเพิ่มขึ้น ในช่วงระยะเวลาที่ศึกษา

ผลการศึกษาหรือผลการวิจัยในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดืมของครัวเรือน

นอกเหนือไปจากการนำเสนอสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดืมของครัวเรือนในช่วงปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2554 แล้วการศึกษานี้นำเสนอผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดืมของครัวเรือน เพื่ออธิบายว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระอะไรบ้างที่สามารถอธิบายความผันแปรของค่าใช้จ่ายด้านอาหาร

และเครื่องคั่วของครัวเรือน โดยกำหนดให้ตัวแปรตามของการศึกษาได้แก่ค่าใช้จ่ายอาหาร และเครื่องคั่วเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของครัวเรือน

ตารางที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารและครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	OLS	25 th	50 th	75 th
แบบจำลองปี พ.ศ. 2543 ¹				
ค่าคงที่	0.00018***	0.00015***	0.00016***	0.00016***
เขตเมือง	686.4178***	444.4292***	539.3734***	719.6558***
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	679.3170***	429.7663***	596.8247***	1000.000***
รายได้ประจำเฉลี่ย	0.1428***	0.00907***	0.1583***	0.3983***
ภาคการเกษตร	-0.0078***	-0.0038***	-0.0048***	-0.0055***
จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ประจำ	135.3458***	122.8302***	125.0998***	98.6112***
ภาคกลาง	-0.00011***	-0.0084***	-0.0093***	-0.0093***
ภาคเหนือ	-0.00019***	-0.00013***	-0.00016***	-0.00019***
ภาคอีสาน	-0.00020***	-0.00015***	-0.00017***	-0.00020***
ภาคใต้	-0.00014***	-0.0001***	-0.00012***	-0.00014***
แบบจำลองปี พ.ศ. 2554 ²				
ค่าคงที่	0.00025***	0.00016***	0.00021***	0.00025***
เขตเมือง	267.2880***	165.5518***	180.8878***	190.1689***
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	-0.0032***	-0.0020***	-0.0023***	-0.0025***
รายได้ประจำเฉลี่ย	0.0208***	0.0256***	0.0443***	0.0687***
ภาคการเกษตร	-0.0027***	-0.0015***	-0.0019***	-0.0023***
จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ประจำ	89.1098***	74.0088***	53.3356***	38.8341***
ภาคกลาง	303.5639***	310.9376***	244.8130***	224.0160***
ภาคเหนือ	-12.9457***	122.6134***	-23.1066***	-0.0016***
ภาคอีสาน	171.3911***	232.1661***	122.4023***	61.2312***
ภาคใต้	474.8029***	469.0637***	394.5757***	348.7706***

หมายเหตุ ¹Adjusted R² สำหรับแบบจำลองปี พ.ศ. 2543 เท่ากับ 0.440

²Adjusted R² สำหรับแบบจำลองปี พ.ศ. 2554 เท่ากับ 0.312

*** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

สำหรับตัวแปรอิสระประกอบด้วย 1) เขตที่อยู่อาศัย กำหนดให้เป็น Dummy Variable ประกอบด้วยเขตเมืองกับเขตชนบท 2) จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน (คน) ตัวแปรอิสระตัวที่สาม 3) รายได้ประจำเฉลี่ยของครัวเรือน 4) สาขาการผลิตหรืออาชีพหลักของครัวเรือน กำหนดให้เป็น Dummy Variable ประกอบด้วยในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร 5) จำนวนสมาชิกของครัวเรือนที่มีรายได้ประจำ(คน) และ 6) ภาคที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน และ ภาคใต้ โดยกำหนดให้เป็น Dummy Variable ทั้งสิ้น 4 ตัวแปร ได้แก่ Dummy Variable ของภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน และภาคใต้ เทียบกับ กรุงเทพมหานคร

การประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือนในการศึกษาครั้งนี้ใช้ Ordinary Least Square และ Quintiles Regression โดยสามารถแสดงค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด (Beta) ดังแสดงไว้ในตารางที่ 6 ซึ่งพบว่าแบบจำลองแสดงปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2554 มีค่า Adjusted R² เท่ากับร้อยละ 44.0 และ 31.2 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระที่กำหนดไว้ในการศึกษาครั้งนี้สามารถอธิบายความผันแปรของค่าใช้จ่ายด้านอาหารเครื่องดื่มของครัวเรือนสำหรับแบบจำลองในปี พ.ศ. 2543 ได้มากกว่าแบบจำลองในปี พ.ศ. 2554 แสดงให้เห็นว่าแบบจำลองในปี พ.ศ. 2554 นั้นยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่นอกเหนือตามที่กำหนดไว้ในการศึกษาที่สามารถอธิบายความผันแปรของค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือน หรือกล่าวง่าย ๆ ว่า พฤติกรรมการใช้จ่ายของครัวเรือนในด้านอาหารและเครื่องดื่มนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนดของแบบจำลองใน ปี พ.ศ. 2543 พบว่า ครัวเรือนที่อยู่ในเขตเมือง มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มสูงกว่าครัวเรือนที่อยู่ในเขตชนบท ทั้งในภาพรวมซึ่งพิจารณาจากสัมประสิทธิ์จากการประมาณค่าด้วยวิธี Ordinary Least Square (OLS) ในขณะที่เดียวกันครัวเรือนในกลุ่มครัวเรือนยากจนหรือครัวเรือนในกลุ่มครัวเรือนร่ำรวย (พิจารณาจากขนาดของค่าสัมประสิทธิ์ ณ ระดับ Percentile ที่ 25, 50 และ 75) จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนดด้วยวิธี Quintiles Regression ก็มีข้อค้นพบในลักษณะเดียวกันคือ ครัวเรือนที่อยู่ในเขตเมือง มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มสูงกว่าครัวเรือนที่อยู่ในเขตชนบทเช่นกันลักษณะเช่นนี้ก็เกิดขึ้นสำหรับแบบจำลองใน ปี พ.ศ. 2554 ในขณะที่ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนดสำหรับตัวแปร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน กลับให้ผลที่แตกต่างกันระหว่างแบบจำลองในปี

พ.ศ. 2543 และ แบบจำลองในปี พ.ศ. 2554 โดยในปี พ.ศ. 2543 พบว่า จำนวนสมาชิกของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือน เมื่อจำนวนสมาชิกครัวเรือนเพิ่มขึ้นครัวเรือนก็มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วเพิ่มขึ้นตามจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้น หากเป็นครัวเรือนที่ร่ำรวยด้วยแล้วค่าใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่าครัวเรือนที่ยากจน (พิจารณาจากขนาดของค่าสัมประสิทธิ์ ณ ระดับ Percentile ที่ 25, 50 และ 75 ตามลำดับ)

ส่วนในปี พ.ศ. 2554 จำนวนสมาชิกของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางลบกับค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือน เมื่อจำนวนสมาชิกครัวเรือนเพิ่มขึ้นครัวเรือนก็มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วกลับลดลง และหากเป็นครัวเรือนที่ร่ำรวยด้วยแล้วค่าใช้จ่ายก็ลดลงในสัดส่วนที่มากกว่าครัวเรือนที่ยากจน(พิจารณาจากขนาดของค่าสัมประสิทธิ์ ณ ระดับ Percentile ที่ 25, 50 และ 75 ตามลำดับ) แสดงให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลา 11 ปี ครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วไปพอสมควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ในปัจจุบันครัวเรือนเป็นครัวเรือนเดี่ยวมากขึ้น จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีน้อยลงเนื่องจากภาวะเจริญพันธุ์ลดลงอย่างมากในขณะนี้ทำให้ครัวเรือนมีขนาดเล็กลง ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วก็ลดลง นอกจากนั้นอาจเป็นไปได้ว่าครัวเรือนซึ่งมีขนาดเล็กลงได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคอาหารและเครื่องคั่วที่เน้นอรรถประโยชน์ในเชิงคุณภาพมากกว่าในเชิงปริมาณ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือนลดลง

สำหรับตัวแปรรายได้ประจำเฉลี่ยของครัวเรือน พบว่า รายได้ประจำเฉลี่ยของครัวเรือนเพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือนก็เพิ่มขึ้น แสดงว่ารายได้ประจำเฉลี่ยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วของครัวเรือน เมื่อกำหนดค่าให้ปัจจัยอื่นๆคงที่ ลักษณะเช่นนี้พบทั้งในแบบจำลองปี พ.ศ. 2543 และแบบจำลองปี พ.ศ. 2554 นอกจากนั้นยังพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนดของตัวแปรรายได้ประจำเฉลี่ยของครัวเรือนนั้นเพิ่มขึ้น ตามกลุ่มเปอร์เซ็นต์ที่สูงขึ้นแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่ร่ำรวยนั้นมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วมากกว่าครัวเรือนที่ยากจน (พิจารณาจากขนาดของค่าสัมประสิทธิ์ ณ ระดับ Percentile ที่ 25, 50 และ 75 ตามลำดับ) สำหรับสาขาการผลิตหรืออาชีพหลักของครัวเรือน ซึ่งในการศึกษานี้แบ่งออกเป็นครัวเรือนในภาคการเกษตรกับครัวเรือนนอกภาคการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในภาคการเกษตรมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั่วต่ำกว่าครัวเรือนนอกภาคการเกษตรทั้งในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2554 ไม่ว่าจะครัวเรือนในภาคเกษตรจะเป็นครัวเรือนยากจนหรือครัวเรือนร่ำรวย

ก็ตาม สำหรับตัวแปรจำนวนสมาชิกของครัวเรือนที่มีรายได้ประจำ ซึ่งแสดงถึงจำนวนสมาชิกของครัวเรือนที่มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว ผลการศึกษาในตารางที่ 6 พบว่าจำนวนสมาชิกที่มีรายได้ประจำของครัวเรือนนั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั้มของครัวเรือน เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆที่เมื่อครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั้มก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน (ตารางที่ 6)

เมื่อจำแนกครัวเรือนออกตามภูมิภาค ผลการศึกษาพบว่า แบบจำลองปี พ.ศ. 2543 และ แบบจำลองปี 2554 ให้ผลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ แบบจำลองปี พ.ศ. 2543 พบว่าครัวเรือนในทุกภูมิภาคมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั้มต่ำกว่าครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร ในขณะที่ผลการศึกษาตามแบบจำลองปีพ.ศ. 2554 กลับพบว่า ภาคเหนือเป็นภูมิภาคเดียวที่ยังคงมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั้มต่ำกว่าครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ในขณะที่ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน และภาคใต้มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั้มสูงกว่าในครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่า การกระจายรายได้ที่ดีขึ้นในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ส่งผลให้ครัวเรือนในภูมิภาคดังกล่าวมีเงินสำหรับจับจ่ายใช้สอยในส่วนที่เป็นอาหารและเครื่องคั้มโดยเปรียบเทียบกับครัวเรือนเขตกรุงเทพมหานครที่ต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้มากขึ้นพิจารณาได้จากค่าสัมประสิทธิ์จีพีของกรุงเทพมหานครที่เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 5)

อภิปรายผล

จากการศึกษาสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มของครัวเรือนระหว่างปี พ.ศ. 25431 และ ปี พ.ศ. 2554 สรุปได้ว่า ในภาพรวมของประเทศ แนวโน้มความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มนั้นลดลง โดยค่าสัมประสิทธิ์จีพีลดลงจาก 0.3041 ในปี พ.ศ. 2543 เป็น 0.2521 ในปี พ.ศ. 2554 ครัวเรือนในเขตเมืองมีความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายด้านอาหารมากกว่าครัวเรือนในเขตชนบท ครัวเรือนในภาคเกษตรมีความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มน้อยกว่าครัวเรือนนอกภาคเกษตร เมื่อพิจารณาตามภูมิภาคที่ครัวเรือนตั้งอยู่พบว่า ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้นต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องคั้มเพิ่มขึ้นเพราะค่าสัมประสิทธิ์จีพีของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นจาก 0.2713 ในปี พ.ศ. 2543 เป็น 0.2881 ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยปี 2556 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ (2554) และงานศึกษาของ อานันท์ชนก สกนธวัฒน์ (2558) รวมทั้งงานศึกษาของ พงษ์ธร วรราชย์ (2558) ที่พบว่าแนวโน้มความเหลื่อมล้ำของรายได้ของครัวเรือนซึ่งวัดทั้งทางด้านรายได้ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2543 เป็นต้นมา นั้นมีแนวโน้มที่ดีขึ้น กล่าวคือค่าสัมประสิทธิ์ จีนิมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องทั้งในภาพรวมของประเทศ เขตเมือง เขตชนบท รวมทั้งในระดับภูมิภาคทุกภูมิภาคของประเทศ ยกเว้นกรุงเทพมหานครเพียงภูมิภาคเดียวที่ความเหลื่อมล้ำกลับมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นและครัวเรือนในเขตเมืองต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำมากกว่าในเขตชนบท

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหารและครัวเรือน โดยมีแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาสองแบบจำลองคือ แบบจำลองในปี พ.ศ. 2543 และ แบบจำลองในปี 2554 แล้วพบว่า แบบจำลองในปี พ.ศ. 2554 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายด้านอาหารและครัวเรือนในทิศทางลบ ในขณะที่แบบจำลองในปี พ.ศ. 2543 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายด้านอาหารและครัวเรือนในทิศทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2553) ที่พบว่า การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทยส่งผลให้แบบแผนการบริโภคของประชากรในสังคมผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะร้อยละของการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มนั้นลดลงจากร้อยละ 7.9 พ.ศ. 2551 เหลือเพียงร้อยละ 3.1 ในปี พ.ศ. 2571 สำหรับการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มนอกบ้านก็มีสัดส่วนลดลงเช่นกัน จากร้อยละ 2.1 ในปี พ.ศ. 2551 ลดเหลือเพียงร้อยละ 1.2 ในปี พ.ศ. 2571 ส่วนสัดส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก็ลดลงเช่นกันจากร้อยละ 0.6 ในปี พ.ศ. 2551 เป็น ร้อยละ 0.4 ในปี พ.ศ. 2771 จากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถยืนยันได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2554 ผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรบริโภคอาหารและเครื่องดื่มส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม กอปรกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้จำนวนสมาชิกในครัวเรือนในปัจจุบันที่มีแนวโน้มลดลงเนื่องจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ นอกจากนี้ผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยด้านเขตที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ประจำเฉลี่ย สาขาการผลิตหรืออาชีพหลักของครัวเรือน จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ประจำ และภาคที่อยู่อาศัย สามารถอธิบายความผันแปรของค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มของครัวเรือน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งแบบจำลองในปี พ.ศ. 2543 และ 2554 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วาติตร รัชัษธรรม (2548) พรพิมล พันธุ์พิมาย (2550) และ นันทศักดิ์ มะลิลา (2555) ที่พบว่า ปัจจัยทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ภูมิภาคที่ตั้งของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะ

ชุมชนที่อยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัยของครัวเรือน เพศและการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของหัวหน้าครัวเรือน มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายในการบริโภคทั้งสินค้าและบริการด้านสุขภาพและการบริโภคสินค้าอื่นๆ ของครัวเรือน โดยครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนอยู่ในระบบมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าด้านสุขภาพมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่อยู่ในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนอยู่ในระบบสวัสดิการของสำนักงานประกันสังคมหรือระบบสวัสดิการข้าราชการ ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่า การที่ผู้บริโภคปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาบริโภคสินค้าและบริการด้านสุขภาพมากขึ้นนั้นเป็นการบริโภคที่เน้นอาหารและเครื่องดื่มในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยเสนอแนะว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรุงเทพมหานคร และเทศบาลนคร หรือเทศบาลเมือง ควรจัดโครงการเพื่อช่วยเหลือด้านอาหารและเครื่องดื่มแก่ครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองของแต่ละจังหวัดและในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น โครงการธงฟ้าราคาประหยัด หรือ โครงการในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานคร หรือ ในเขตเทศบาลนคร เทศบาลเมืองสามารถหาซื้ออาหารและเครื่องดื่ม รวมทั้งสินค้าและบริการที่จำเป็นสำหรับการครองชีพ ในราคาที่ประหยัดและเหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ของพวกเขาเพื่อช่วยลดภาระค่าครองชีพอันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำด้านค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มในสังคม
2. จากผลการศึกษาที่พบว่าผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคไปเน้นอาหารที่มีคุณภาพมากขึ้น ผู้วิจัยเสนอแนะว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดมาตรฐานอาหารและเครื่องดื่มที่เน้นด้านคุณภาพของอาหารและเครื่องดื่ม เช่น การกำหนดมาตรฐานอาหารอินทรีย์ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมผู้สูงอายุ นอกจากนั้นควรกำหนดให้มีการติดฉลากแสดงราคาและคุณลักษณะต่างๆ ของอาหารอินทรีย์บนภาชนะที่บรรจุ เป็นต้น อีกทั้งควรส่งเสริมหรือประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นการกระตุ้นอุปสงค์ อุปทานและส่งเสริมตลาดอาหารและเครื่องดื่มที่เน้นคุณภาพ

รายการอ้างอิง

- พงษ์ธร วราชัย.(2558). การศึกษาความเหลื่อมล้ำทางรายได้และความจำเป็นเชิงโภชนาการทางเศรษฐกิจ : กรณีศึกษา ประเทศไทย. การประชุมวิชาการ “เหลียวหลัง แลหน้า เศรษฐกิจสังคมไทยในวาระ 100 ปีอาจารย์ป๋วย”. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (Online) แหล่งที่มา <http://www.eco.tu.ac.th/symposium38/present>. สืบค้น 4 ธันวาคม 2559.
- พรพิมล พันธุ์พิมาย.(2550). การวิเคราะห์รูปแบบค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนไทย. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชนี อินทรลักษณ์.(2555). แนวทางการวิจัยภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย. (Online) แหล่งที่มา <http://www.thaiwest.su.ac.th/Files/patchanee.ppt> สืบค้น 9 กันยายน 2559.
- นนทกานต์ จันทร์อ่อน.(2557). ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย. บทความวิชาการปีที่ 4 ฉบับที่ 2 มกราคม 2557 สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.(Online) แหล่งที่มา http://library.senate.go.th/document/Ext7091/7091777_0002.PDF. สืบค้น 10 เมษายน 2557.
- นันทศักดิ์ มะลิลา.(2555). การวิเคราะห์รูปแบบค่าใช้จ่ายของครัวเรือนไทยก่อนและหลังโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาทีตร รัชชัยธรรม.(2548). การวิเคราะห์ภาคตัดขวางของพฤติกรรมและฟังก์ชันการบริโภคของครัวเรือนไทย. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- อภิชาติ พงษ์ศรีหุดุขชัย และคณะ.(2554). ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานของไทย. สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา(องค์กรมหาชน).กรุงเทพมหานคร.
- อนันท์ชนก สกนธวัฒน์.(2558). ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ. (Online) แหล่งที่มา <http://hrechula.files.wordpress.com> สืบค้น 11 กันยายน 2559.
- สมประวิณี มั่นประเสริฐ.(2553). การศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีต่อแบบแผนการบริโภคของครัวเรือนไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2551).รายงานประเมินความยากจนปี 2550. สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยปี 2553. กรุงเทพมหานคร.